

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на ДЗУО СЯО,
докторантка в катедра „История на България“, Исторически факултет,
СУ „Св. Климент Охридски“

на тема:

“БЪЛГАРО-ЮГОСЛАВСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ (1953 – КРАЯ НА 60-ТЕ ГОДИНИ НА
XX В.)”

за присъждане на ОНС “Доктор” по професионално направление 2.2. История и археология, докторска програма “История на България” – Съвременна българска история

от доц. д-р Ваня Петрова Стоянова,

Институт за исторически изследвания – Българска академия на науките

Географска и езикова близост, както и общо минало свързват народите на България и бивша Югославия, но същото това минало в много отношения ги и разделя. В този смисъл, историята на българо-югославските отношения е предизвикателство за изследователите на България и Балканите в ново и най-ново време. Особено внимание заслужава периодът на Студената война, когато към наследените от предходната епоха международни и междудържавни противоречия се добавят блоковото и идеологическо противопоставяне и обвързаност, които дефинират границите на българската външна политика в двуполусния свят и слагат отпечатък върху отношенията с балканския ѝ съсед.

Академичните изследвания са отдали дължимото на политическите и идеологически аспекти на българо-югославските отношения след Втората световна война и на мястото на Македонския въпрос в тях. Познавайки добре постиженията на българската и югославска историография от социалистически период, както и съвременните публикации, посветени на българската външна политика към Югославия, докторантката Дзуо Сяо е избрала да пристъпи към темата комплексно. Фокусирайки се върху периода от 1953 г. до края на 60-те години на XX век, тя разширява проучването си като наред с политическите измерения на двустранните отношения включва и

пренебрегваните досега икономически и културни аспекти, разглеждайки ги в единство и взаимодействие. Този подход ѝ дава възможност, от една страна, да запълни белите полета в историографията, изяснявайки процесите на икономическо сътрудничество и културен обмен, както и разгръщането на публичната артикулация по Македонския въпрос. От друга страна, това ѝ позволява да очертае цялостна картина на българо-югославските отношения в посочения период и осигури по-пълно разбиране на тяхната динамика в контекста на Студената война.

Дисертацията, в обем от 245 страници, се състои от увод, четири глави, изградени на проблемно-хронологичен принцип, заключение и библиография. Изложението впечатлява със стройната си и логична структура, с точното наименование на всеки раздел и подраздел, отразяващи дълбокото разбиране и осмисляне на разглежданата материя.

Във въведението е обоснован изборът на темата, представени са целите и задачите на изследването. Обзорът на литературата и използваните извори демонстрират много добра историографска осведоменост и ориентация относно информативната стойност на архивните източници.

Първа глава разглежда развитието на българо-югославските политически отношения от следвоенния им разрыв до 80-те години на XX век. Основното внимание е съсредоточено върху периода от 1953 г. до края на 60-те години. Докторантката проследява тяхното циклично подобряване и влошаване, отразяващо до голяма степен промените в съветската политика към Югославия.

Втора глава е посветена на Македонския въпрос, заемащ централно място в българо-югославските отношения. За него има редица изследвания, които, както личи от изложението, авторката добре познава и осмисля. Нейният поглед тук е съсредоточен върху еволюцията на политиката на българското държавно и партийно ръководство по Македонския въпрос и процеса на нейното огласяване, в опит за съчетаване на идеологическата вярност с националните интереси. Сдържаната позиция на Т. Живков при публичната артикулация на Македонския въпрос докторантката оценява и от гледна точка на политическия прагматизъм, целящ подобряването на междудържавния климат, икономическите отношения и културните контакти между двете страни.

Изцяло приносна е третата глава, която изследва българо-югославските икономически отношения. Тя е изградена върху архивни източници от Министерството

на външната търговия в Централния държавен архив, статии от официалното периодично издание „Външна търговия“, сведения и публикации от югославски архиви и периодика. Докторантката проследява възстановяването и разширяването на икономическите връзки от средата на 50-те години насетне; разглежда предизвикателствата в икономическите отношения между България и Югославия, произтичащи от сблъсъка на българската централизирана и планова система с либерализираната и пазарно-ориентирана югославска икономика; анализира зависимостта между политиката и икономическите връзки в отношенията между България и Югославия.

Четвърта глава изследва подробно българо-югославските културни отношения от 1953 г. до края на 60-те години на XX век на базата на непубликувани архивни материали от Комитета за приятелство и културни връзки с чужбина и документи на Министерството на външните работи. Анализът им показва, че въпреки разширяването му през 60-те години, двустранното културно сътрудничество остава ограничено поради пречки от идеологическо, политическо и бюрократично естество.

Заклучението обобщава изводите от изложението в контекста на ограничения на Студената война.

Дисертационният труд на докторантката Дзуо Сяо е принос в проучването на българо-югославските отношения в периода на Студената война. В научно обращение са въведени нови, непубликувани архивни източници, които позволяват осветляването на икономическите и културни контакти между България и Югославия, останали в сянката на политиката. В дисертацията те са разгледани и от българска, и от югославска перспектива.

Изследването предлага задълбочен и многопластов анализ на взаимосвързаните политически, икономически и културни българо-югославски връзки и процеса на публично оповестяване на българската позиция по Македонския въпрос. То предоставя модел за интерпретация на външната политика на една малка страна от социалистическия блок и съветски сателит, търсеща баланс между идеологията, националния интерес и политическия прагматизъм.

Като дребна забележка към текста ще посоча повторението на един пасаж на с. 174 -175 и останалите на някои места споменавания „в статията“ вместо „в дисертацията“, вероятно в резултат на подготовката на части от текста за печат. Те в никакъв случай не помрачават отличното ми впечатление от труда.

Авторефератът адекватно отразява съдържанието на дисертацията, а посочените в него приноси отговарят на постигнатото.

Публикациите на докторантката по темата покриват изискванията на Закона за развитието на академичния състав и Правилника за приложението му.

С дисертационния си труд докторантката доказва качествата си на задълбочен изследовател и перспективен млад учен, който умее да работи самостоятелно, да подлага на критичен анализ източниците, да формулира оригинални тези и убедителни заключения. Като член на Научното жури, ще гласувам без колебание за присъждането на Дзуо Сяо на образователната и научна степен „доктор“.

20 декември 2025 г.

София

Доц. д-р Ваня Стоянова